

ВІДГУК
офіційного опонента,
доктора наук з державного управління, старшого дослідника,
начальника наукового відділу проблем державної безпеки навчально-
науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України
на дисертаційну роботу
Коноплі Ярослава Юрійовича
«Державне регулювання та контроль у сфері використання земельних
ресурсів в Україні»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування
Помази-Пономаренко Аліни Леонідівни

Актуальність
теми дисертації, зв'язок з науковими програмами, темами

Земельні ресурси є унікальним багатофункціональним природним ресурсом, що відіграє ключову роль для продовольчої та екологічної безпеки будь-якої країни. Саме тому їх використання повинно бути унормовано та регламентовано чіткими нормами та вимогами з боку держави. Порухення та ігнорування зазначених норм може призвести до невідворотних наслідків як для екологічної, так і економічної системи.

Одним з ефективних заходів для запобігання та зменшення негативного впливу через порушення екологічних норм, нецільове, нераціональне використання земельних ресурсів є державне регулювання і контроль за використанням земельних ресурсів. Тому важливість проведення досліджень у цій області полягає в необхідності визначення основних викликів, що виникають у контексті державного регулювання і контролю за використанням земельних ресурсів в Україні, а також в розробці ефективних стратегічних підходів щодо їх удосконалення.

Таким чином, тематика дисертаційної роботи Коноплі Я. Ю. є надзвичайно актуальною на сучасному етапі функціонування економіки України.

Дисертаційну роботу виконано у рамках реалізації науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка», а саме: «Публічне управління та децентралізація влади» (номер державної реєстрації 0120U101815), під час виконання якої автором запропоновано методичні

підходи до моніторингу і контролю використання земельних ресурсів в умовах децентралізації; «Європейський досвід інноваційного розвитку системи публічного управління для забезпечення суспільної стабільності України» (номер державної реєстрації 0120U104277), в рамках якої було розроблено модель імплементації зарубіжного досвіду для удосконалення державного регулювання і контролю за використанням земельних ресурсів; «Розробка науково-прикладних засад реалізації державної політики розвитку підприємництва в умовах децентралізації влади» (номер державної реєстрації 0120U101816), в ході виконання якої дисертантом було запропоновано рекомендації щодо державного стимулювання розвитку малих агропромислових підприємств шляхом надання їм пільгових умов землекористування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність

Автором було ґрунтовно опрацьовано та застосовано основоположні наукові дослідження з теорії і методології державного управління, що стало основою формування індивідуальної траєкторії дослідження та сприяло глибинному аналізу предмету дослідження. Теоретичним та інформаційним базисом дисертаційного дослідження стали законодавчі та нормативно-правові акти, фундаментальні положення теорії публічного управління щодо державного регулювання і контролю у сфері використання земельних ресурсів, дані Державної служби статистики України, Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, статистичних служб інших держав та міжнародних організацій, а також інтернет-ресурси та власні напрацювання авторатощо.

Поставлена автором мета дисертаційної роботи, а саме – поглиблення теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів в Україні – була досягнута в розкриття повністю завдяки вирішенню окреслених завдань: розкрито багатоваріантність наукової думки щодо дефініційного наповнення категорії земельні ресурси в контексті трактування його як об'єкту державного регулювання і контролю; надано характеристику концептуальним основам формування і провадження державної політики у сфері використання земельних ресурсів; узагальнено зарубіжний досвід щодо державного регулювання та контролю використання земельних ресурсів, а також визначено ключові аспекти його застосування в Україні; ідентифіковано ключові чинники впливу на процеси державного

регулювання і контролю у сфері використання земельних ресурсів в Україні; визначено характерні відмінності інституційно-правового забезпечення державного регулювання і контролю сфери використання земельних ресурсів в Україні; розроблено критеріальні параметри оцінки ефективності здійснення державного регулювання і контролю використання земельних ресурсів в Україні; окреслено ключові аспекти стратегічних напрямів формування ефективної системи державного регулювання та контролю використання земельних ресурсів; запропоновано функціональну архітектуру організаційної моделі удосконалення державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів; окреслено концептуалізацію цифрової платформи використання земельних ресурсів як чинника підвищення ефективності регулювання і контролю даної сфери з боку держави.

У першому розділі «Теоретичні засади державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів» проаналізовано різні теоретичні аспекти змістовного наповнення дефініції «земельні ресурси», на основі якого запропоновано класифікацію земельних ресурсів України відповідно до диференційованих груп класифікаційних ознак (економічних, правових, соціальних, екологічних), що на відміну від існуючої дасть можливість для більш деталізованого та поглибленого щодо державного регулювання та контролю сфери використання земельних ресурсів, чим підвищить їх ефективність. Автором здійснено систематизацію та охарактеризовано функції відповідно до визначеної ролі та змістовного наповнення поняття земельних ресурсів (а саме: забезпечувальна, розвиваюча, просторова, сировинна, виробнича, екологічна, соціальна, історико-культурна, безпекова функції). В роботі визначено основні принципи формування та реалізації державної політики щодо використання земельних ресурсів; розроблено концептуальну схему формування і реалізації державної політики щодо використання земельних ресурсів в Україні, що включає визначення мети, завдань, принципів і напрямів, суб'єктів та об'єктів, послідовність формування та реалізації зазначеної політики. Дисертантом здійснено узагальнення зарубіжного досвіду державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів та обґрунтовано пропозиції щодо адаптації та впровадження найбільш успішних заходів у вітчизняну практику шляхом розподілу таких інструментів на дві групи (організаційно-шляхом розподілу таких інструментів на дві групи (адміністративні і економічні) і впровадження механізму імплементації зарубіжного досвіду щодо державного регулювання та контролю використання земельних ресурсів в Україні, структурну схему якого

представлено в роботі.

Щодо понятійно-категоріального апарату проблематики державного регулювання і контролю за використанням земельних ресурсів, в роботі наведено авторський підхід до визначення поняття «земельні ресурси» як об'єкта державного регулювання та контролю, під яким автор розуміє специфічний багатофункціональний різновид природних ресурсів, що виступає одночасно засобом і предметом виробництва, забезпечує просторове розміщення населення та являє собою джерело різного роду правовідносин, що регламентовані законодавчими нормами та підлягають обов'язковим заходам регулювання і контролю з боку держави. Також наведено авторські визначення понять «державне регулювання у сфері використання земельних ресурсів», «державний контроль за використанням земельних ресурсів».

У другому розділі «Особливості державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів в Україні» досліджено сучасний стан земельних ресурсів України та особливості їх використання. Результати аналізу свідчать про переважання частки земель сільськогосподарського призначення у структурі земельних ресурсів нашої країни, це, в свою, чергу є підставою для обґрунтування необхідності впровадження ефективної системи державного регулювання і контролю за використанням земельних ресурсів. В роботі виокремлено ключові детермінанти впливу на процеси державного регулювання та контролю використання земельних ресурсів в Україні та класифіковано їх за окремими ознаками, що дасть можливість врахувати наведені детермінанти при розробці стратегічних орієнтирів формування ефективної системи державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів. Автором здійснено аналіз інституційно-правових засад державного регулювання і контролю у сфері використання земельних ресурсів в Україні, це дозволило розкрити потребу інституційно-правового забезпечення державного регулювання і контролю щодо використання земельних ресурсів в удосконаленні з метою подальшого підвищення рівня результативності і екологічності у сфері землекористування; запропоновано здійснювати оцінку ефективності реалізації державного регулювання та контролю за використанням земельних ресурсів відповідно до критеріїв ефективності: критерії економічної ефективності, функціональної ефективності та соціальної ефективності.

У третьому розділі «Шляхи удосконалення системи державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів» розкриті сучасні проблеми у державного регулювання і контролю сфери використання земельних ресурсів в Україні; визначено стратегічні напрями

формування ефективної системи державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів, що передбачають підвищення ефективності державного регулювання і контролю у сфері використання земельних ресурсів, підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору вітчизняної економіки, удосконалення ведення земельного кадастру і моніторингу використання земельних ресурсів, підвищення рівня залученості до контрольної діяльності щодо використання земельних ресурсів громадського контролю, удосконалення регулювання і контролю земельного ринку, посилення заходів щодо екологічного контролю та захисту земельних ресурсів. Автором розроблено комплексну структурно-функціональну модель удосконалення державного регулювання та контролю використання земельних ресурсів, що враховує детермінанти впливу, включає методiku оцінки ефективності за відповідними критеріями та направлена на реалізацію стратегічних напрямів подальшого розвитку системи державного регулювання та контролю використання земельних ресурсів. В дисертаційному дослідженні запропоновано створення єдиної цифрової платформи використання земельних ресурсів як фактору підвищення якості державного регулювання і контролю. Головним завданням, що вирішує використання такої платформи є створення віртуального середовища як для комунікації всіх учасників відносин земельного використання, так і для підвищення результативності державного контролю.

Викладене вище свідчить про достатній рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи. Висновки в цілому відповідають поставленим завданням, відповідно відтворюються в оприлюдненому тексті анотації.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях

Достовірність результатів і висновків дослідження забезпечується чітко визначеною методологією, загальних і спеціальних методів наукового пізнання. З метою реалізації визначених мети і завдань у процесі дисертаційного дослідження використовувався комплекс взаємодоповнюючих та взаємопов'язаних загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема, ретроспективного аналізу – для дослідження еволюції наукових підходів до визначення понять «земельні ресурси», «державне регулювання у сфері використання земельних ресурсів», «державний контроль за використанням земельних ресурсів»; групування та узагальнення, діалектичного і системного підходів – для здійснення аналізу і

проведення систематизації наукових поглядів щодо об'єкта дослідження, формулювання і доведення гіпотези про необхідність зміни підходів до державного регулювання і контролю щодо використання земельних ресурсів, формування критеріїв, а також проведення оцінки ефективності механізмів державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів в Україні; аналізу та синтезу – з метою визначення змістовного наповнення окремих дефініцій, обґрунтування застосованих принципів та підходів для досягнення визначених завдань; графічного, схематичного, табличного способів відображення інформації – для візуального відображення інформації; нормативно-правового – з метою вивчення інституційно-правового забезпечення державного регулювання та контролю використання земельних ресурсів; статистичного та економічного аналізу – для дослідження ключових детермінант впливу на процеси державного регулювання та контролю використання земельних ресурсів.

Наукова новизна та висновки дисертації сформульовані чітко й конкретно, отримані на основі логічного і послідовного викладу матеріалу. Розділи дисертаційної роботи логічно взаємопов'язані між собою та структурно доповнюють один одного. Зазначене дозволяє зробити висновок про логічність, системність, послідовність і комплексність викладу матеріалу та про достатню обґрунтованість наукових положень, висновків і пропозицій дисертації.

Наукова новизна отриманих автором результатів полягає в тому, що в дисертаційному дослідженні Я.Ю.Коноплі вирішено актуальне наукове завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і методичних підходів, виробленні практичних рекомендацій щодо удосконалення та підвищення ефективності державного регулювання і контролю щодо використання земельних ресурсів в Україні.

Серед елементів наукової новизни дисертаційного дослідження заслуговує на увагу запропонована автором організаційно-функціональна модель удосконалення державного регулювання та контролю використання земельних ресурсів, яка виконує водночас роль базису для формування стратегічних напрямів забезпечення ефективного та екологічного використання земельних ресурсів. Важливе значення зазначеної моделі полягає у підвищенні ефективності реалізації земельної реформи в Україні, зміні традиційних підходів на інноваційні у використанні земельно-ресурсного потенціалу та сприянні поширення принципів зеленої економіки.

Також слід відмітити розроблені та запропоновані автором стратегічні напрями формування ефективної системи державного регулювання та контролю за використання земельних ресурсів. Дисертант виокремлює

підвищення ефективності державного регулювання і контролю у сфері використання земельних ресурсів, підвищення рівня інвестиційної привабливості агропромисловості, удосконалення процедури ведення земельного кадастру та державного нагляду за використанням земельних ресурсів, залучення громадськості до контролю за використанням земельних ресурсів, удосконалення регулювання і контролю за функціонуванням земельного ринку, підвищення рівня екологічного контролю та охорони земельних ресурсів. Запропоновані напрями відмінні від вже відомих, оскільки засновані на аналізі зарубіжного досвіду, є більш деталізованими щодо заходів та методів, та застосовують специфічні принципи використання земельних ресурсів.

Новизною наукових результатів характеризується також обґрунтування єдиної цифрової платформи використання земельних ресурсів з метою підвищення якості державного нагляду і контролю, оскільки її реалізація сприятиме взаємодії всіх учасників відносин використання земельних ресурсів та дасть можливість здійснювати державний та громадський контроль за допомогою сучасних цифрових технологій.

Основні наукові результати дисертаційного дослідження опубліковано в 10 наукових працях, у тому числі: 3 статі у наукових фахових виданнях України з державного управління, 1 стаття, що включена до міжнародної наукометричної бази Web of Science, 1 стаття у зарубіжному виданні; 5 тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Викладені у дисертації наукові положення доведено до рівня практичних рекомендацій і науково-методичних підходів; головні висновки та пропозиції, отримані в результаті дослідження, можуть бути використані в управлінській роботі державних та місцевих органів влади, в управлінській діяльності органів місцевого самоврядування, установ та відомств.

Так, матеріали дисертаційного дослідження використані СТОВ «Полісся», зокрема для підвищення якості управління використанням земельних ресурсів на підприємстві (довідка про впровадження №34 від 20.03.2024 р.); Козелецькою селищною радою Чернігівського району Чернігівської області для удосконалення методів контролю використання земельних ресурсів (довідка про впровадження №847/03-12 від 22.03.2024).

Теоретичні результати дисертації використано в освітньому процесі Національного університету «Чернігівська політехніка» МОН України для

викладання навчальних дисциплін освітньої програми другого (магістерського) рівня вищої освіти (довідка № 101/11-676/ ВС від 15.03.2024р.).

Дотримання принципів академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушень академічної доброчесності. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатнім.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Аналіз змісту анотації та основних положень тексту дисертаційного дослідження Ярослава Юрійовича Коноплі засвідчив їхню повну ідентичність в частині формулювання мети, об'єкту, предмету, завдань, положень новизни, висновків до розділів, загальних висновків. Загалом зміст анотації відтворює інформацію про методологію дослідження, способи аргументації положень, основні ідеї тексту дисертації.

Анотація не містить інформації, яка була б відсутньою в дисертації. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені згідно з Вимогами до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 03.02.2017 за № 155/30023.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи в цілому позитивно рівень розробки теоретичних і методичних положень, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків і пропозицій, необхідно вказати на такі зауваження та дискусійні положення дисертаційного дослідження:

1. У п.п. 1.1.(с. 29-43) автор досліджує наукові підходи до трактування дефініції «земельні ресурси». Цю частину дослідження доцільно було б доповнити аналізом наукового бачення іноземних науковців щодо змістовного наповнення поняття земельних ресурсів в контексті державного регулювання і контролю. Також робота суттєво виграла б від більш глибокого теоретичного аналізу тлумачення категорії «економічна безпека», яка визначена у тематиці та меті дисертаційного дослідження.

2. У п.п. 2.3 (с. 143-149) дисертантом було наведено методику оцінки ефективності державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів. Уважаємо, що для більш детального обґрунтування запропонованого інструментарію доцільно було б схематично або у табличній формі відобразити даний напрям дослідження в роботі або в додатках.

3. У роботі автор неодноразово наголошує на необхідності удосконалення нормативно-правового забезпечення щодо державного регулювання і контролю у сфері використання земельних ресурсів в Україні, зокрема, досліджуючи проблеми зазначеної сфери у п.3.1 (с.158-162) було б логічним проаналізувати недоліки та прогалини вітчизняної законодавчої бази щодо державного регулювання і контролю за використанням земельних ресурсів.

4. На с. 164 дисертаційної роботи сформульовано стратегічні завдання формування ефективної системи державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів. Слід було б більш конкретизувати їх відповідно до запропонованих стратегічних напрямів і вказати особливості та шляхи їх виконання.

Разом з тим, висловлені зауваження та рекомендації носять переважно дискусійний характер і не знижують загалом високого теоретико-методологічного рівня представленої дисертаційної роботи.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Коноплі Ярослава Юрійовича «Державне регулювання та контроль у сфері використання земельних ресурсів в Україні» є завершеним, цілісним науковим дослідженням, виконана на актуальну тему, містить положення наукової новизни та має теоретичне та практичне значення.

Актуальність обраної теми дослідження, обґрунтованість наукових положень, висновків і запропонованих автором рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність, достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях свідчать про глибоку наукову самостійність автора, високий рівень підготовленості дослідження.

Дисертаційна робота Коноплі Ярослава Юрійовича «Державне регулювання та контроль у сфері використання земельних ресурсів в

Україні» відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40, «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Конопля Ярослав Юрійович – автор дисертації «Державне регулювання та контроль у сфері використання земельних ресурсів в Україні», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління,
старший дослідник,
начальник наукового відділу
проблем державної безпеки
навчально-науково-виробничого центру
Національного університету
цивільного захисту України

 А.Л. Помаза-Пономаренко

Вчений секретар:

Підпис *Помазы-Пономаренко А. Л.*

ЗАСВІДЧУЮ

УЧЕНИЙ СЕКРЕТАР КАНДИДАТУР ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК, СТАРШИЙ НАУКОВИЙ СПІВРОБОТНИК

А. Л. Помаза-Пономаренко
АНДРІЙ ПОБЕДИШ

